

ביאורים

העיסוק בענייני הגאולה העתידה הוא צבעוני ומרתק. המחשבות על העולם שישתנה ויתהפך בעתיד, תיאורים של אפוקליפסה (התגלות אחרית הימים) ומהפכות כלל עולמיות, מושכים את הלב. הרמב"ם בא להרחיק אותנו מעיסוק בדמיונות. העיקר הוא האמונה בעתיד שלם ומתוקן של עם ישראל. איך בדיוק זה יהיה, ומה יתרחש לפני מה, זה לא נושא עיקרי ביהדות. מה חשוב הוא הביטחון בכך שה' מנהל את העולם, והוא ישנה אותו לטובה.

בהתאם לכך, המשיח אינו בא לשבור ולהרוס את העולם, אלא להשכיח שלום בין העמים, ולהמליך את ה' על העולם. המאפיין של ימות המשיח בעם ישראל, הוא הפסקת שעבוד מלכויות והשגת עצמאות מדינית. כל אחד נמצא במקומו וממלא את תפקידו, בלי להפריע ולעשוק את הזולת. לא מחשבות של הפיכה וחורבן, אלא של שלוה והרמוניה. היחסים בין בני האדם, ובין העמים, יהיו כולם מושתתים על "דבר המותר בנחת כישראל", הן בבחירת הדרכים ("המותר") והן בריתמוס שלהם ("בנחת"). החיים יהיו מבוססים על אמונה וקבלת מלכות ה' שנותנת גם את הטעם לחיים וגם את ההכוונה המעשית בהם. הרמב"ם, לשיטתו, שולל אפשרות של מעשי ניסים בימות המשיח, ומפרש את הפסוקים שמתארים שינוי בטבע בעלי החיים כמשל להשכנת שלום בין העמים לישראל.

הרחבות

ביאור המשל - הפסקת המלחמות והמחלוקות

זֶה שְׁנֵאָמַר בִּישְׁעֵיהָ "וְגַר זָאב עִם כְּבֶשֶׂת, וְנִמְרָ עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ" - מִשְׁלַח וְחִידָה. מה הכריח את הרמב"ם לפרש שהזאב והכבש אינם אלא משל לישראל ואומות העולם? במאמר תחיית המתים מסביר הרמב"ם שמקור הדברים הוא מה שכתוב "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי", שבזה ודאי הכוונה לירושלים ובית המקדש, ואם-כן אין קשר בין זאב ממש להר הקודש והפסוק מתכוון לאומות העולם ואומר שהן לא יפגעו בירושלים ובבית המקדש.

הרמב"ם מבאר שכל המלחמות, המחלוקות והמריבות בין בני האדם - סיבתם היא מיעוט החכמה "כי בדיענת האמת מסתלקת האיבה והשנאה ומתבטלת מגיעתם של בני-אדם זה בזה. הוא הבטיח זאת ואמר: וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירביץ" (מורה נבוכים ג, יא). כלומר, כאשר תימלא הארץ דעה את ה', תיעלם הסיבה למחלוקות וממילא הן לא תהיינה.

אמנם הרס"ג [אמונות ודעות ח, ח] חולק על הרמב"ם ומבאר את הפסוקים "וגר זאב עם כבש וכו'" כפשוטם.

נבואות ימות המשיח

מִשְׁלֵי הֵם. "ודע כי ההבטחות הללו ודומיהן, שאנו אומרים שהן משל, אין דברינו זה החלטי, לפי שלא בא לנו חזון כזה מה' להודיענו שהם משל, ולא מצאנו מסורת לחכמים מפי הנביאים בפירוש בפרטי עניינים אלו שהם משל, אבל הביא אותנו לידי כך עניין שאבארוהו לך, והוא ששאיפתנו ושאיפת כל אנשי החכמה מיחידי סגולה הפך שאיפת המון. כי המוני בעלי התורות יותר חביב עליהם וערב לסכלותם לעשות את התורה והשכל שני קצוות הסותרים זה את זה, ומבארים כל דבר נגד המושכל, וטוענים בו שהוא נס, ומתרחקים מכך שיהא דבר על דרך הטבע (שרואים דווקא במיסטי, בדבר שאינו מובן, דבר נפלא וגדול)... ואנחנו שואפים לאחד בין התורה והמושכל, ונתאר כל הדברים כפי סדר טבעי אפשרי בכל אלה (רואים את גדלות ה' במה שמובן יותר, אף אם הוא נראה פשוט), זולתי מה שנאמר בו בפירוש שהוא נס, ואין שום אפשרות לבארו כלל, רק אז נאלץ לומר שהוא נס" [מאמר תחיית המתים, מהדורת הרב קפאח, עמ' פז-פח].

חישוב הקץ

לא יִחְשַׁב הַקָּצֵץ וכו'. "הזהירו חכמים ז"ל מלחשב את הקצין ומלמנות זמנים לביאת המשיח, מפני שהם מכשילים את ההמונים ומטעים אותם כאשר מגיע אותו הזמן ולא בא. והוא אמרם 'תפוח דעתן של מחשבי קצין', מפני שהם מכשול לבני אדם, ולפיכך קיללום שיכזיב ה' את הביורו שלהם (ניסיונם להגיע לביורו האמת), ויקלקלו תכניותיהם" [איגרת תימן, ג]. ולעתים, במצבים קיצוניים של אבדן אמונה, יש לעודד את הבריות באמצעות התקווה שהקץ קרוב, כמו שעשה הרמב"ם באיגרת תימן.

לעילוי נשמת רפאל דוד שלום בן ללי ויוסי ז"ל

פרק שנים עשר

ימות המשיח

אֵל יַעֲלֶה עַל הַלֵּב שְׁבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ יִבְטַל דְּבַר מִמֶּנְהוּ שְׁלַעוֹלָם, או יִהְיֶה שֶׁם חֲדוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; אֲלֵא עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ הוֹלֵךְ. זֶה שְׁנֵאָמַר בִּישְׁעֵיהָ^(א,א) "וְגַר זָאב עִם כְּבֶשֶׂת, וְנִמְרָ עִם גְּדֵי יִרְבֵּץ" - מִשְׁלַח וְחִידָה; עֲנִין הַדְּבָר: שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבֵי לְבֶטַח עִם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם הַמְּשׁוּלִים בְּזָאב וְנִמְרָ, שְׁנֵאָמַר: "זָאב עֲרֹבוֹת יִשְׁדָּדֵם, נִמְרָ שִׁקֵּד עַל עֲרֵיהֶם"^(י,א) (ירמיה ה, ו), וְיִחְזְרוּ כָלֵם לְדַת הָאֱמֶת, וְלֹא יִגְזְלוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ אֲלֵא יֵאָכְלוּ דְבַר הַמִּתֵּר בְּנַחַת כִּי־יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאָמַר: "וְאֶרְיָה כְּכָקֵר יֵאָכַל תְּבֹן"^(ישעיה יא, ז; סה, כה).

אֵי וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלֵי הַדְּבָרִים הַפְּתוּבִים בְּעֲנִין הַמְּשִׁיחַ - מְשֻׁלִים הֵם, וּבִימֹת הַמְּלִיךְ הַמְּשִׁיחַ יִוָּדַע לְכָל לֵאֵי זֶה דְּבַר הוּי מְשֻׁל, וְמָה עֲנִין רְמוּז בָּהֶם. ב, אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לְיִמֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעָבוֹד מְלִכּוּת בְּלַבָּד.

ב, יִרְאֶה מִפְּשׁוּטֵם שְׁלֹדְבְרֵי הַנְּבִיאִים, שְׁבַתְחַלַּת יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה מְלַחְמַת גּוֹג וּמִגּוֹג^ו, וְשִׁקְדָם מְלַחְמַת גּוֹג וּמִגּוֹג יַעֲמֵד נְבִיא לְיִשְׂרָאֵל, לְיִשֵּׁר יִשְׂרָאֵל וּלְהַכִּין לְבָם^ו, שְׁנֵאָמַר: "הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים..."^(מלאכי ג, כג). וְאֵינוּ בֹא לֹא לְטַהֵר הַטְּמֵא וְלֹא לְטַמֵּא הַטְּהוֹר^ו, וְלֹא לְפַסֵּל אֲנָשִׁים שְׁהֵם בְּחֻקֵּת פְּשׁוּרוֹת וְלֹא לְהַקְשִׁיר מִי שֶׁהִחְזְקוּ פְּסוּלִין, אֲלֵא לְשׁוּם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם^ו, שְׁנֵאָמַר: "וְהִשִּׁיב לֵב אֲבוֹת^ו עַל בְּנֵיהֶם"^(שם ג, כד).

ב, וְיֵשׁ מִן הַחֲכָמִים שְׁאוּמְרִים שֶׁקֵּדֵם בִּיאַת הַמְּלִיךְ הַמְּשִׁיחַ יְבֹא אֱלֹהֵינוּ. וְכָל אֵלֵי הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן - לֹא יִדַּע אָדָם הַיָּאֵף יִהְיֶה עַד שִׁיחֵי, שְׁדְּבָרִים סְתוּמִין הֵם אֲצֵל הַנְּבִיאִים, גַּם הַחֲכָמִים אֵין לָהֶם קְבֻלָּה^ו בְּדְבָרִים אֵלֵינוּ, אֲלֵא לְפִי הַכְּרַע הַפְּסוּקִים, וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לָהֶם מְחֻלְקַת^ו בְּדְבָרִים אֵלֵינוּ. וְעַל כָּל פְּנִים אֵין סְדוּר הַנִּיּוֹת דְּבָרִים אֵלֵינוּ וְלֹא דְקִדְוִקוֹן עֵקֶר בְּדַת^ו.

ב, וְלַעוֹלָם לֹא יִתְעַסֵּק אָדָם בְּדְבָרֵי הַהֲגָדוֹת וְלֹא יִאָרֵץ בְּדְבָרֵי מְדַרְשׁוֹת הָאֲמוּרִים בְּעֲנִינֵם אֵלֵינוּ וְכִיּוּצָא בָּהֶם וְלֹא יִשְׁמִים עֵקֶר, שְׁאֵינָן מְבִיאִין לֹא לְיַדֵּי אֲהָבָה וְלֹא לְיַדֵּי יִרְאָה. וְכֵן לֹא יִחְשַׁב הַקְּצִין; אָמְרוּ חֲכָמִים: תְּפוּחַ שְׁלִמְחֻשְׁבֵי קִצִּין. אֲלֵא יַחְכֵּה וְיֵאֱמִין בְּכָלֵל הַדְּבַר, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ (לעיל יא, א).

שְׁנֵאָמַר בִּישְׁעֵיהָ - בְּנִבְאוּהָ עַל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ. שְׁנֵאָמַר: "עַל כֵּן הִפֵּם [את עם ישראל] אֶרְיָה מִיַּעַר זָאב עֲרֹבוֹת יִשְׁדָּדֵם נִמְרָ שִׁקֵּד עַל עֲרֵיהֶם כָּל הַיּוּצָא מִהֶנָּה יִטְרַף, כִּי רְבוּ פִשְׁעֵיהֶם עֲצָמוֹ מִשְׁבוֹתֵיהֶם". אֲלֵא שְׁעָבוֹד מְלִכּוּת בְּלַבָּד - שְׁבִימוֹת הַמְּשִׁיחַ, עִם יִשְׂרָאֵל לֹא יִהְיֶה תַּחַת שְׁלֹטוֹן גּוֹיִים, "אלא שהמלכות תחזור לישראל" (תשובה ט, ב). גּוֹג וּמִגּוֹג - גּוֹג הוּא שֶׁם הַמֶּלֶךְ וּמִגּוֹג שֶׁם הָעַם (ע"פ יחזקאל פרק לח). לְיִשֵּׁר יִשְׂרָאֵל וּלְהַכִּין לְבָם - לְחֹזְרָה בְּשׁוּבָה (ראה לעיל יא, א ביאור 'ושב ה' את שבותך'). שְׁנֵאָמַר: "הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיאִים, לְפָנָי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא. וְהִשִּׁיב לֵב אֲבוֹתֵינוּ, וְיִתְרַע יוֹם כָּל יוֹם יֵהָא בּוֹ נִיצְחוֹן גְּדוֹל אוֹ צָרָה גְּדוֹלָה, הַרִי הוּא נִקְרָא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא" (מ"ג ב, כט). לֹא לְטַהֵר הַטְּמֵא... וְלֹא לְפַסֵּל - שְׁאֵינוּ בֹא לְהוֹרוֹת הַלְכָה, כְּגוֹן בְּטוּמְאוֹה וְטַהֲרָה, מִפְּנֵי שְׁאֵינוּ בֹא לְהוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה אוֹ לְגַרְרֵעַ מִמֶּנָּה (פ"מ ע"דויות ח, ז). אֲלֵא לְשׁוּם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם - כִּשְׁ"סֵלֵק [אליהו הנביא] את מעשה העוול... ואין עוול ביוחסין [אם אדם פסול מחוק כשכר או להפך], שִׁכַּל הַנִּקְרָא בְּשִׁמְיֵי וְכוּ' [ולכבודי בראתי יצאתי אף עשיתי]... הַכֵּל מִתְיַחֲסִין אֵל הָאֱמֶת, וְהַתּוֹרָה הִיא אֵב לְכָל. אֲבָל הָעוֹלוֹ הוּא הַשְּׁנֵאָה שִׁישׁ בֵּין בְּנֵי אָדָם, לְפִי שֶׁהִיא שְׁנֵאֵת חִינָם, וְהוּא עוֹשֶׂה לוֹ עוֹלוֹ בְּשִׁנְאוֹתוֹ אוֹתוֹ, וְהוּא אִמְרָם 'לעשות שלום בעולם'" (שם). לֵב אֲבוֹת - הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא אֵב לְכָל (שם). שְׁדְּבָרִים סְתוּמִין הֵם אֲצֵל הַנְּבִיאִים - כְּמוֹ בְּדִנְיָאֵל פֶּרֶק יב. אֵין לָהֶם קְבֻלָּה וְכוּ' - לֹא דִיבְרוּ מִתּוֹךְ מִסוּרַת אֵלֵינוּ עַל פִּי הַבְּנֵתם אֵת הַכְּתוּבִים. וּלְפִיכָךְ יֵשׁ לָהֶם מְחֻלְקַת - "דְּבָרֵי הַקְּבֻלָּה אֵין בָּהֶן מְחֻלְקַת לְעוֹלָם. וְכָל דְּבַר שֶׁתִּמְצָא בּוֹ מְחֻלְקַת, בִּידוּעַ שְׁאֵינוּ קְבֻלָּה מִמֶּשֶׁה רַבְּנָו" (ממרים א, ג). וְלֹא דְקִדְוִקוֹן עֵקֶר בְּדַת - "וְאֵין לְהַקְפִּיד בָּהֶם אֵיךְ שִׁיבְרוּ אוֹתָם, וְצִרִיךְ לְקוֹוֹת וְלִהְאֱמִין בְּאוֹפֵן כְּלָלִי בְּדְבָרִים אֵלֵינוּ, עַד אֲשֶׁר יִתְגַּלוּ מִהָרָה אִם הֵם מְשֻׁל אוֹ נִס" (איגרת תחיית המתים, חלק ו). תְּפוּחַ - תְּתַקְלַקֵּל, כִּשֶׁם שְׁגוּרִיַּת אָדָם מִתְּנַפְחַת אַחֲרָי מוֹתוֹ (ראה שבת כו, ב). וְאִפְשֵׁר שֶׁמִּשְׁמַעוֹתוֹ תִּתְנַדֵּף, תִּעֲבֹר וְתֵעָלֵם.

עולם כמנהגו
נוהג מלבד
הפסקת שעבוד
מלכויות

סדר הדברים
בימות המשיח